

in kulture. Različne vidike tega širokega in prizadevnega dela obeh samouprav posebej prikazujejo obsežne priloge k monografiji (str. 351-480), v kateri so po kriteriju znanstvene objave virov, objavljeni izbrani sejni zapisniki in drugi dokumenti o delovanju skupščin in odborov ljubljanske in mariborske oblasti. To monografiji, ki jo odlikuje tudi bogato slikovno gradivo, daje še posebno dokumentarno vrednost. Objavi izbranih sejnih zapisnikov in drugih dokumentov sledijo vsebinsko lepo zaokrožen povzetek v nemškem jeziku (str. 481-485), navedba Virov in literature (str. 486-490), uporabljenih okrajšav (str. 491) in obsežnejše kazalo osebnih imen (str. 492-497).

Z monografijo Slovenski parlamentarizem 1927-1929 je končno zapolnjena velika vrzel pri celostnem vrednotenju vprašanja slovenske avtonomije v prvi jugoslovanski državi. Sedaj namreč vemo, da so Slovenci prek delovanja oblastnih samouprav v letih 1927-1929 zelo jasno pokazali sposobnost, da samostojno rešujejo pomembna sistemska vprašanja svojega razvoja. S tem monografija prof. Stiplovska dokazuje - in to je tudi njen poseben pomen -, da bi lahko Slovenci že v tistem času svoje narodnopolitično življenje udeležili v polnem obsegu, če bi le obstajala možnost, da bi bil uresničen slovenski avtonomistični nacionalni program. Monografija Slovenski parlamentarizem 1927-1929 je tako pomemben prispevek pri razkrivanju narodno emancipacijskih ustvarjalnih sil slovenskega naroda v njegovi novejši zgodovini. Zato lahko ob sklepu utemeljeno zapišemo, da smo z monografijo Slovenski parlamentarizem 1927-1929 dobili eno od standardnih del, v katerih bo utemeljeno nadaljnje preučevanje slovenske politične zgodovine v prvi Jugoslaviji.

Jurij Perovšek

Franc Rozman, Vasilij Melik, Božo Repe: Zastave vihrajo. Spominski dnevi in praznovanja na Slovenskem od sredine 19. stoletja do danes. (slikovno gradivo izbrala Darja Kerec in Dejan Vončina). Založba Modrijan, Ljubljana 1999, 181 strani, ilustr.

Prazniki so dnevi, posvečeni pomembnim dogodkom ali spominu na le-te. Veliko povedo o ljudeh, ki praznujejo, o njihovih navadah, vrednotah, družbenih in verskih pogledih in so nekakšen odraz civilizacije, kulture posameznega naroda.

Knjiga *Zastave vihrajo* prikazuje in opisuje spominske dneve in praznovanja na Slovenskem od sredine 19. stoletja do danes. Besedo "prikazuje" sem uporabila povsem namerno, saj sta Darja Kerec in Dejan Vončina, soustvarjalca knjige, zadolžena za izbor fotografskega gradiva, za objavo namenila precej ustreznih in zgovornih fotografij. Te dajejo bralcu občutek, da v rokah drži "pregled praznovanj slovenskega naroda v slikah", kar po daje knjigi posebno privlačnost.

Knjiga je vsebinsko razdeljena na pet obdobj. Avtor prvega dela z naslovom *Obdobje 1848-1918* je Franc Rozman. Seznan nas z dejstvom, da je bilo v tem času največ blestečih proslav in prireditev ob različnih jubilejih cesarja Franca Jožefa in habsburške dinastije. Praznovali so cesarjev rojstni dan, njegov god,

obletnice njegovega vladanja, prihod slovenskih dežel pod Habsburžane, ... S temi praznovanji se je lahko, vsaj glede razširjenosti, primerjal tudi delavski praznik 1. maj.

Slovenci so radi in redno praznovali narodne in verske praznike, niso jih pozabili niti v času stisk (med 1. svetovno vojno). Tudi niso pozabili zaslužnih kulturnikov, saj so se zavedali, da je prav jezik ena bistvenih prvin narodnega razvoja. Slavili so Valentina Vodnika, Franceta Prešerna, Primoža Trubarja, pa tudi Frana Levstika, Simona Gregorčiča in druge.

Precej krajše je podpoglavje *Obletnice vojaških zmag*; očitno Slovenci teh niso praznovali s preveliko vnemo.

Nekaj več je bilo političnih praznovanj, predvsem od devetdesetih let 19. stoletja naprej, ko se je slovenski politični prostor razdelil na tri politične tabore, vsak od njih pa je želel z javnimi prireditvami na svojo stran pritegniti čim večje množice. Marca 1914 so se Slovenci spomnili in praznovali tudi petstoletnico zadnjega ustoličenja koroškega vojvode.

Avtor drugega dela, *Obdobje 1918-1941*, je Vasilij Melik. V podpoglavju *Nova dinastija, novi rojstni dnevi* je zapisal, da se je "vsebina spominskih dni, ki so bili povezani z državo, povsem spremenila. Prej so bili namenjeni Avstriji, zdaj Jugoslaviji, prej Habsburžanom, zdaj Karađorđevićem." Novo je bilo tudi to, da sta pri državnih in ostalih praznikih (verskih, kulturnih) država in Cerkev sodelovali; verska praznovanja so ostala nespremenjena, državne proslave pa so pogosto povezovali z verskimi obredi. Kot državna praznika sta bila določena 1. december - dan zedinjenja in kraljev rojstni dan.

Tudi v tem obdobju so Slovenci praznovali obletnice in prirejali spominske dneve v čast zaslužnim možem: Ivanu Cankarju, Ivanu Tavčarju, Rihardu Jakopiču, ... Avtor posebej izpostavi Janeza Evangelista Kreka, praznovanja v njegovo čast in slovesnosti, namenjene spominu na majniško deklaracijo.

Iz pisanja Boža Repeta, avtorja *Obdobja 1941-1945*, razberemo, da naj bi prazniki, ki so jih okupatorji določili kot tiste, ki se jih sme oziroma mora praznovati (to so bili v glavnem prazniki agresorjev - okupatorjev), pripomogli k čim hitrejšemu poitalijančenju, pomadžarjenju oziroma ponemčenju slovenskega naroda. Dopuščali so tudi praznovanje določenih cerkvenih praznikov. Te je protirevolucionarni tabor praznoval zelo goreče, glede ostalih slovesnosti pa je bil omejen, saj je bil primoran praznovati, kar mu je določil okupator. Dovoljeno je bilo prirejati spominske prireditve v čast zaslužnim možem, vendar pri tem niso smeli omenjati oziroma poveličevati slovenstva.

V velikih težavah se je znašel glede organiziranja proslav narodnoosvobodilni tabor, saj praznovanj na ozemlju, zasedenem od okupatorjev, tako rekoč ni bilo mogoče organizirati. Aktivisti in ilegalci so ob pomembnih dnevih z razglasi pozivali k bojkotu javnih prireditev, naj ljudje ne hodijo na ulice. Le na ta način so lahko sovražnikom pokazali, da slovenski narod ne klone, da ne priznava njihove oblasti, da sledi prizadevanjem OF.

Večja praznovanja so pripadniki narodnoosvobodilnega tabora organizirali na osvobojenem ozemlju in v partizanskih enotah. Te prireditve naj bi prebivalcem in borcem dvigale samozavest ter poudarjale povezanost z drugimi jugoslovanskimi narodi v skupnem boju. Poleg praznikov z narodoosvobodilnim in

revolucionarnim značajem so slovesno praznovali tudi cerkvene praznike, predvsem božič.

Božo Repe je tudi avtor *Obdobja 1945-1990*. Piše, da so bili prazniki, oblikovani v povojnem času, predvsem ideološko obarvani. Njihov izvor sega v čas narodnoosvobodilnega boja in revolucije. S temi številnimi prazniki in praznovanji ter javnimi manifestacijami je takratna oblast želela zavest naroda prikrojiti svojim težnjam, želel je, da bi ljudje verjeli, v socializem kot najboljši možni politično-gospodarski sistem. Ob takih težnjah so bili stari prazniki, predvsem cerkveni, potisnjeni ob stran.

Praznovali smo dan žena, 'kultni praznik' dan mladosti, praznik dela 1. maj, dan mrtvih - s prikrojenim konceptom, saj naj bi obujali spomin na padle partizane in tiste žrtve 2. svetovne vojne, ki so umrle za "pravo stvar" - in dan republike. Od vojaških obletnic smo praznovali dan zmage, dan borca, dan Jugoslovanske ljudske armade, dan Osvobodilne fronte in dan oborožene vstaje slovenskega ljudstva. Poleg vseh teh praznovanj na republiški oziroma državni ravni smo Slovenci praznovali še celo vrsto občinskih praznikov in obletnic.

Omenila sem že, da so bili cerkveni prazniki potisnjeni "pod posteljo"; namesto božiča so oblasti, posnemajoč Sovjetsko zvezo, postopoma uvajale praznovanje novega leta.

Slovesnosti v čast pesnikom, pisateljem in drugim umetnikom so bile ves čas dovoljene in močno prisotne - v teh so se Slovenci nekako izživel, saj so pomanjkanje državniške tradicije poskušali nadomestiti s poudarjanjem kulturne identitete.

Zadnje poglavje knjige je *Obdobje po letu 1990* (avtor Božo Repe). Od začetkov osamosvajanja je bilo jasno, da bomo Slovenci praznovali nove državotvorne praznike. Ni pa bilo jasno, kaj se bo zgodilo s starimi prazniki, ni bilo jasno, ali bomo praznovali tudi cerkvene praznike, in če jih bomo, katere - le katoliške ali tudi protestantske. Konec leta 1991 nas je slovenski parlament s sprejetjem in potrditvijo "liste" praznikov in dela prostih dni v Republiki Sloveniji odrešil nadaljnjih ugibanj.

Imamo, kar je določil, praznujemo pa tisto, kar spoštujemo.

Mojca Šorn

I v a n K r i ž n a r : Jeseniško okrožje med nacistično okupacijo in narodno-osvobodilnim bojem. Društvo piscev zgodovine NOB Slovenije; Okrožni odbor aktivistov OF Jesenice. Ljubljana 2000, 454 strani, ilustr.

Monografija Ivana Križnarja obravnava severozahodno območje Gorenjske v obdobju nacistične okupacije 1941-1945, ki je bilo organizirano v upravno-politično enoto osvobodilnega gibanja kot jeseniško okrožje. Vključena je v zbirko Knjižnica OF.

Njeno vsebinsko zasnovo označuje zahteven celosten oziroma optimalen pristop. Avtor se je namreč odločil za izrazito trosmerno obravnavo obdobja oku-